

ZAŠTO TREBA UPOZNATI UMJETNIČKU GLAZBU?

Mia Mucić, učiteljica glazbene kulture
OŠ Zrinskih, Nuštar i gimnazija M. A. Reljkovića, Vinkovci

Sažetak:

Oduvijek je glazba prisutna u čovjekovu životu - od najranijih vremena pa do danas. Ljudi su s vremenom počeli uočavati da ih glazba smiruje, nadahnjuje, motivira, inspirira... U ovom se članku govori o tome na koji način glazba djeluje na čovjeka, tj. govori se o psihofizičkim utjecajima. Iznosimo i rezultate ankete koja je provedena među učenicima petih i osmih razreda (N=80) s ciljem utvrđivanja kako oni doživljavaju glazbu. Izlazni podatci pokazuju da učenici vole slušati glazbu jer ih opušta i zabavlja. Učenicima je bliža popularna glazba, no pravilnim prezentiranjem, uz trud učitelja glazbene kulture, oni su u stanju prihvatiti i zavoljeti umjetničku glazbu. Također govorimo o djelovanju umjetničke glazbe kao „okidaču“ kreativnosti, motivacije, energije i njezinu terapijskom djelovanju.

Ključne riječi: glazbeni ukus, nastava glazbe, učenici, umjetnička glazba

Uvod

Puno puta, pogotovo u srednjoj općeobrazovnoj školi, učenici se pitaju zašto treba polaziti nastavu glazbene umjetnosti i zašto treba upoznati umjetničku glazbu. U ovom članku iznosimo kratak pregled na koji način glazba utječe na čovjeka i činjenice koje idu u prilog slušanju umjetničke glazbe.

Na samom ćemo početku razjasniti porijeklo i značenje riječi *glazba/muzika, odgoj, kultura i pedagog*. Riječ *glazba* dolazi od slavenske riječi glas + ba (jednačenje po zvučnosti), dok je riječ *muzika* svjetskih razmjera, te njezino podrijetlo treba tražiti iz vremena starih Grka. Riječ *muzika* dolazi od grč. μουσική τέχνη (mousikḗ téchnē), a znači *umjetnost muza*. Od izvorne se riječi zadržala samo jedna, μουσική, a znači *muza*. Muze su bile zaštitnice pjesništva, umjetnosti i znanosti. Riječ *odgoj* ima svoj korijen u glagolu *gojiti*, što bi značilo pomoći nekome da raste i živi i odnosi se na živo biće. Značilo bi još i njegovati, hraniti, brinuti se, tj. podizati čovjeka. Riječ *kultura* dolazi od lat. *colere*, a znači nastanjivati, uzgajati, štiti, štovati. Riječ *pedagogija* dolazi od grč. "paidagogos" (παιδαγωγία). U grčkom jeziku, riječ *paidos* znači dijete, a glagol *ago* znači *voditi, pratiti*. Iz toga proizlazi da je *pedagog* osoba koja vodi, prati, brine se za dijete. Ako povežemo sve ove riječi i pokušamo odrediti zadaću učitelja/ pedagoga glazbe, onda bi njegova zadaća bila voditi, usmjeravati, približiti glazbu djetetu/ učeniku. No, zašto se onda često postavlja pitanje važnosti upoznavanja umjetničke glazbe, kao i pohađanja nastave iste? Zašto se u današnjem vremenu toliko malo pozornosti posvećuje umjetnosti (likovnoj, književnosti, kazalištu...)? Je li nas brzi životni tempo udaljio od onog iskonskog u nama, onoga što je od početka u nama samima?

GLAZBA I ČOVJEK

Muzikalnost se razvija u prvih devet godina života. Dojenčad reagira na šumove, a u drugoj godini djeca počinju spontano proizvoditi glazbu. Već su u vrtićkoj dobi sposobni otpjevati pjesme koje su čula, bolje shvaćaju melodije te mogu razlikovati zvukove i ponoviti jednostavne ritmove. S devet godina djeca su u stanju raspoznati dvoglasje i kadence, a u dobi

od dvanaest do sedamnaest godina sposobna su smisleno te emotivno doživljavati glazbu (Krafft i Semke, 2008).

Nekoliko je razloga zašto treba njegovati glazbu. Ono što većina autora ističe psihičko je, fizičko, estetsko i terapijsko svojstvo glazbe.

Mnogi su se filozofi još od antičkog vremena bavili proučavanjem glazbe. Prema Platonu, nedostatak muzikalnosti vodi u nedostatak iskustva lijepoga. Isto tako, smatra da je glazba odgoj za dušu (a gimnastika odmor za tijelo). U svojoj drugoj knjizi Zakona, Platon govori o tzv. Zborskom plesu, u kojem je predstavljen cijeli odgoj, tj. povezanost gimnastike i glazbe. U prvom dijelu, Zborski je ples povezan s glasom, odnosno melodijom koja se sastoji od ritmova i harmonije („ono od glasa što prodre do duše je krepost“, Platon), dok je drugi dio povezan s jednakim ritmovima kao i prvi dio, ali uz pokrete tijela (Barbarić i Šegedin, 2010).

„*Slušamo glazbu svojim mišićima.*“ Filozof Nietzsche bio je veliki pobornik i obožavatelj umjetnosti. Bavio se proučavanjem veze između čovjekove psihe i glazbe te je govorio o sposobnosti glazbe da pobudi živčani sustav. Govorio je o tzv. „dinamičkim“ sposobnostima glazbe, koje se najbolje odražavaju u plesu, jer ples kao takav objedinjuje pokret i glazbu. Glazba ima sposobnost da izazove, pokrene i regulira pokret (Sacks, 2012).

Važnija znanstvena istraživanja koja su željela istražiti kako glazba utječe na mozak započela su 1977. godine, kada su MacDonald Critchely i R. A. Henson objavili knjigu „*Music and the brain*“. G. Schlang i njegovi suradnici s Harvarda također su se bavili istraživanjima na ovome području (Sacks, 2012.). Koristeći u svom radu MRI morfometriju, usporedili su veličine različitih moždanih struktura. Svoj su rad objavili 1955. godine. Zaključak je bio da je *corpus callosum* (splet živaca koji povezuje dvije hemisfere mozga) kod ljudi koji se bave glazbom povećan, te da se *planum temporale* (dio slušnog korteksa) asimetrično povećava kod ljudi s apsolutnim sluhom. Također su otkrili da je kod takvih osoba povećana količina sive tvari u motoričkim, slušnim i vizuospacijalnim dijelovima korteksa i malom mozgu.

Osim neurološkog učinka, glazba pozitivno djeluje i na čovjekovo tijelo. Utječe na rad srca i ritam disanja, te na taj način utječe na promjenu raspoloženja. Sporija će glazba usporiti puls srca, smiriti disanje pa tako smiriti i čovjeka. Glazba često služi i kao motivacijsko sredstvo u radu, npr. za teže fizičke poslove jer svojom motoričnošću i pravilnom strukturom kretanja, omogućuje čovjeku lakše gibanje u prostoru. Djeluje pozitivno i na sportaše. Sacks (2012) u svojoj knjizi „*Muzikofilija - priče o glazbi i mozgu*“ iznosi primjer plivača koji je tijekom plivanja slušao klasičnu glazbu. Ona mu je opuštalala mišiće i tako mu omogućila lakše kretanje u vodi. Glazba služi i kao sredstvo koje povezuje ljude (druženje na koncertima, razgovori o glazbenim ukusima...), a to je u današnjem vremenu otuđenosti važna značajka. Postoji još nekoliko zanimljivih pojava vezanih uz glazbu, kao što je na primjer sinestezija (osobe vide boje pri slušanju glazbe), zatim glazba kao mnemotehničko sredstvo (lakše se pamte činjenice i pojmovi uz glazbu). Također se koristi kod kontrole različitih neuroloških i psihičkih bolesti (Parkinsonova bolest, autizam...), glavobolje, porođaja...

Oliver Sacks (2012) u svojoj knjizi „*Muzikofilija - priče o glazbi i mozgu*“ govori i o terapijskom djelovanju glazbe. Pritom se ne misli da glazba čudotvorno liječi ljude od teških bolesti, već pomaže ljudima kontrolirati kretanje, strahove, osjećaje. *Terapiju melodijskom intonacijom* 1973. godine proveli su Martin Albert i njegovi suradnici. Terapija se sastojala u tome da su pacijenti koji su imali problema s govorom, naučili pjevati lake fraze, npr. „Kako si danas?“. Postupno su izuzimali glazbene elemente, sve dok nisu došli do običnog govora. Ova se terapija pokazala vrlo učinkovitom. Opće je poznato da osobe koje mucaju mogu pjevati bez ikakvih problema. Darwin se pitao je li to zbog toga što je možda pjesma/ glazba (ma kakva god primitivna bila) prethodila govoru. Isto tako, dokazano je da slušanje glazbe ili njezino zamišljanje (bez pokreta tijela) aktivira motorički korteks i subkortikalne motoričke sustave¹.

¹ Chen, Zatorre i Penhune bavili su se proučavanjem držanja tempa, a pri tome su se koristili slikovnim prikazima mozga kako bi uočili promjene koje se događaju. Pronašli su da se motorički korteks i subkortikalni sustav aktivi-

Takvo zamišljanje glazbe može biti jednako važno kao i njezino stvarno slušanje (Sacks, 2012). Sacks govori o utjecaju glazbe na psihičku sferu čovjeka te iznosi brojna svjedočanstva i pisma svojih pacijenata. Također smatra da glazbeni potencijal za svoj razvoj treba i stimulaciju. Iz toga proizlazi da je, osim na roditeljima, koji mogu svojoj djeci pružiti potrebnu stimulaciju i motivaciju, još veća odgovornost na stručnjaku – nastavniku glazbe.

Jensen (2003) daje prijedlog da se glazba uvede i u neglazbene predmete kako bi bolje stimulirala i motivirala učenike. Tako preporuča *baroknu glazbu* kao pozadinsku glazbu za smirenje (Vivaldi, Bach, Händel...); *klasicističku glazbu* za poticanje kreativnosti, pričanje priča, predavanja, a također kao pozadinsku glazbu (Mozart, Haydn, Beethoven); *romantičku glazbu* za poticanje emocija (Schubert, Čajkovski, Wagner, Dvořák...).

On nudi i konkretne primjere:

- ✧ pozadinska glazba (*Četiri godišnja doba; Muzika na vodi; Brandenburški koncerti ...*)
- ✧ kreativno rješavanje problema (*Chopinove etide; Claire de Lune; Labuđe jezero ...*)
- ✧ smirujuća glazba (*Claire de Lune; Trois Gymnopédies ...*)
- ✧ slavlja (*Marš iz Aide; Aleluja iz Mesije ...*)
- ✧ glazba koja pokreće (*Bolero; Mađarski plesovi; Bachov preludij u D- duru ...*)
- ✧ testovi i kvizovi (*Barokna glazba*).

Posebno mjesto u proučavanju glazbe i njezinom djelovanju na čovjeka zauzima fenomen poznat pod nazivom *Mozart efekt*. Gordon Shaw tvrdi da Mozartova glazba može „zagrijati“ mozak. „Pretpostavljamo da složena glazba pomaže određenim složenim neuronskim obrascima koji sudjeluju u višim moždanim aktivnostima kao što su matematika ili šah. S druge strane, jednostavna glazba, kao i glazba čiji se elementi ponavljaju, mogla bi imati suprotan učinak“ (Shaw, 1995 prema Campbell, 2005, 24).

Ovaj fenomen (mogućnost utjecanja glazbe na preobražaj čovjekove psihe) naziva se *Mozart efekt* zato što se pokazalo da njegova glazba ima najdulji i najdjelotvorniji učinak zbog svoje čistoće i jednostavnosti zvuka. „Nedvojbeno je da ritmovi, melodije i visoke frekvencije Mozartove glazbe stimuliraju i pobuđuju kreativna i motivacijska područja mozga“ (Campbell, 2005, 35).

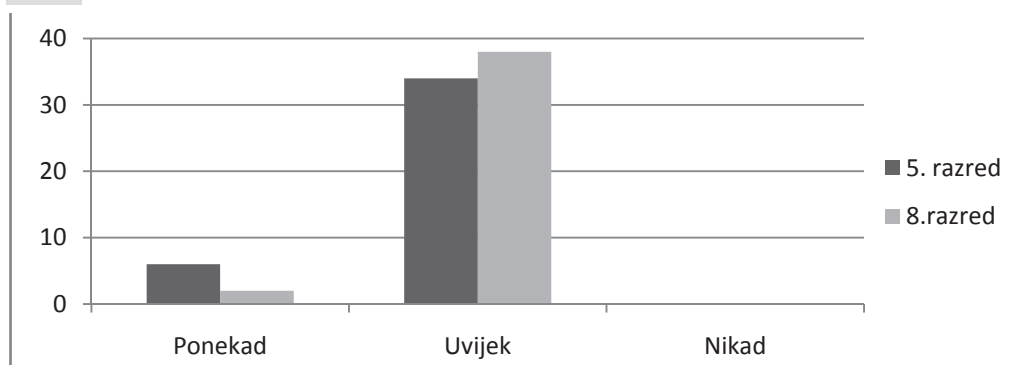
ISTRAŽIVANJE

Anketno istraživanje provedeno je školske godine 2012./2013. među učenicima petih i osmih razreda OŠ Zrinskih, Nuštar. U navedenim razredima nastava glazbene kulture sadržajno je različito koncipirana. U petom razredu prevladavaju aktivnosti pjevanja i slušanja glazbe, no nisu zanemareni sviranje i ples. U osmom razredu naglasak je na upoznavanju glazbenih vrsta i stilskih razdoblja putem slušanja različitih glazbenih primjera. Cilj ove ankete bio je uočiti kako učenici doživljavaju glazbu te kako ona na njih djeluje. Od ukupno deset postavljenih pitanja, izdvojili smo najzanimljivije. Ukupan broj ispitanika je N= 80 (četrdeset učenika petih razreda i četrdeset učenika osmih razreda).

REZULTATI

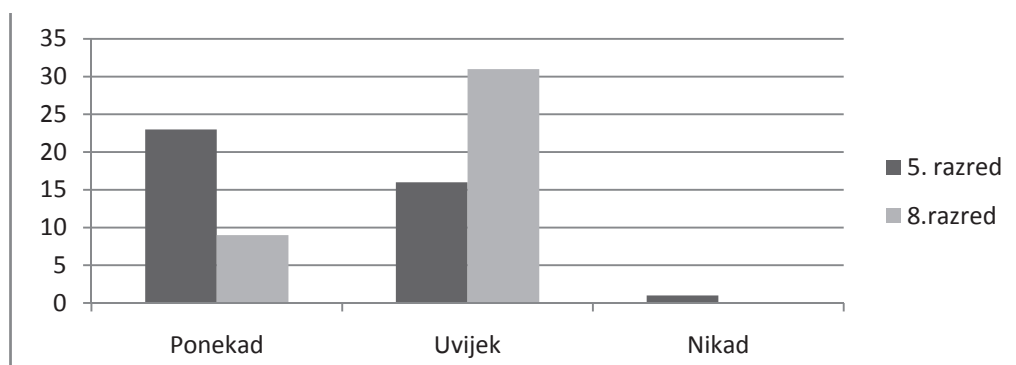
Kao što se može vidjeti na slici 1., najveći broj učenika voli slušati glazbu. Uspoređujući učenike petih i osmih razreda, vidimo da je glazba svakodnevno prisutna u njihovim životima. U petim razredima 34 učenika se opredijelilo za odgovor *uvijek*, dok je u osmim razredima taj broj još veći (N=38). Zanimljivo je da se prema učeničkoj anketi ni jedan učenik se nije opredijelio za odgovor *nikad*. Taj nam podatak pokazuje da glazba ima veliku i važnu ulogu te da ju učenici vole slušati.

raju u baznim ganglijama i u malom mozgu i to dok su ispitanici pokretima različito reagirali na glazbu (Sacks, 2012)

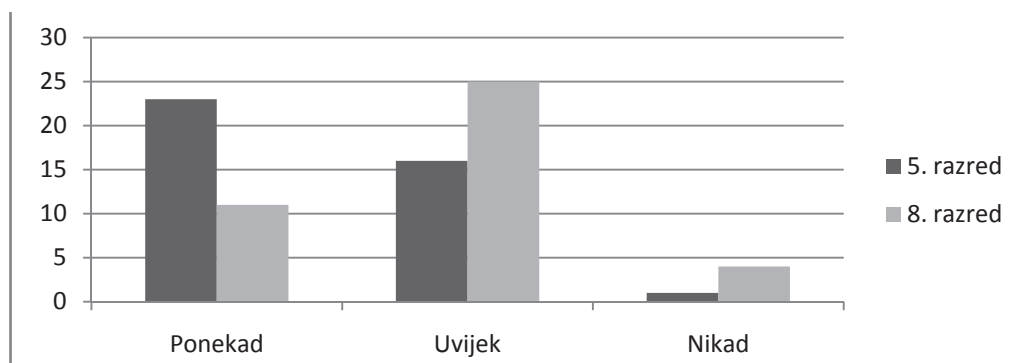
Slika1. Učestalost slušanja glazbe kod učenika petih i osmih razreda

Na slici 2. prikazano je u kojoj mjeri glazba djeluje kao sredstvo opuštanja. Usporedbom petih i osmih razreda, vidimo da je broj učenika na koje glazba pozitivno djeluje veći u osmim razredima (N=31). Jedan učenik petog razreda izjasnio se da ga glazba ne opušta. Kod ostalih učenika takvo je djelovanje glazbe vjerojatno uvjetovano situacijom u kojoj se nalaze.

Slika2. Glazba kao sredstvo opuštanja

Slika 3. nam pokazuje učestalost utjecaja glazbe na raspoloženje učenika. Iz tablice je vidljivo da glazba u većoj mjeri utječe na raspoloženje učenika osmih razreda (N=25) u odnosu na učenike petih razreda (N=16). Vrlo mali broj učenika smatra da glazba ne utječe na njihovo raspoloženje (u petim razredima N=1, u osmim razredima N=4).

Slika 3. Utjecaj glazbe na raspoloženje učenika

Jedno od anketnih pitanja odnosilo se na zastupljenost slušanja umjetničke glazbe kod kuće. Nešto manje od polovice učenika petih razreda nema razvijenu naviku slušanja umjetničke glazbe kod kuće (N=17), dok je kod osmih razreda taj broj još veći (N=24).

Kao što je vidljivo iz tablica, velika većina učenika voli glazbu. Učenici vole slušati glazbu (čak 95 % učenika osmih razreda), smatraju da ih opušta te djeluje na njihovo raspoloženje, no isto tako, očekivano, vrlo mali postotak učenika kod kuće sluša umjetničku glazbu. Unatoč tome, učenici vole biti na nastavi glazbene kulture jer ona djeluje pozitivno na njih, odmara ih, stimulira i, ne manje važno, njima je zabavno na nastavi glazbene kulture.

<u>Peti razred</u>	DA	NE	NE ZNAM
Smatraš li glazbu bitnim dijelom svog života?	30	3	7
Smatraš li umjetničku glazbu „kvalitetnom glazbom“?	24	3	13
Smatraš li nastavu glazbene kulture kvalitetnom?	36	0	4
Smatraš li da umjetnička glazba pozitivno utječe na razvoj cjelovite tvoje osobnosti?	24	0	16

Slika 4. Utjecaj i kvaliteta glazbe/ glazbene nastave kod učenika petih razreda

<u>Osmi razred</u>	DA	NE	NE ZNAM
Smatraš li glazbu bitnim dijelom svog života?	33	2	5
Smatraš li umjetničku glazbu „kvalitetnom glazbom“ ?	14	8	18
Smatraš li nastavu glazbene kulture kvalitetnom?	32	0	8
Smatraš li da umjetnička glazba pozitivno utječe na razvoj cjelovite tvoje osobnosti?	16	5	19

Slika 5. Utjecaj i kvaliteta glazbe/ glazbene nastave kod učenika osmih razreda

Kod učenika petih razreda glazba zauzima veoma važno mjesto u životu (N=30), umjetničku glazbu smatraju kvalitetom, iako im je puno bliža popularna glazba. Među učenicima osmih razreda glazba je također vrlo važna u životu (N=33), dok se ovdje veći broj učenika opredijelio za *ne znam* u pitanju o kvaliteti umjetničke glazbe.

ZAKLJUČAK

„Glazba je prirodni peacemaker“ (Campbell, 2005, 71)

Brža glazba djeluje tako da nam srce brže kuca i, obratno, sporija glazba nas smiruje, usporava rad srca, te na taj način smanjuje stres i napetost. Također, glazba smiruje i mišićnu napetost, poboljšava pokrete tijela, koordinaciju, utječe na tjelesnu temperaturu.

Nastava glazbene kulture u prvom redu treba biti mjesto gdje će učenici polako, ali sigurno ući u svijet umjetničke glazbe, u nepresušni izvor ljepote. Učitelji glazbe trebali bi kod učenika razvijati osjećaj za lijepu glazbu. U današnjem svijetu u kojem smo okruženi glazbom upitne kvalitete, jako je teško to postići. Melodije lakih nota, jednostavnih refrena, poput „muzičkog crva“ uvlače se pod našu kožu i u glavu. Takve su melodije vrlo smišljeno napravljene jer novac i dobra prodaja u prvom su planu kapitalističkog svijeta. Ova se opaska prije svega odnosi na modernu popularnu glazbu. Učitelji glazbe trebaju učenicima otkriti njima nepoznat svijet umjetničke glazbe. Učenici nastavu glazbene kulture prije svega doživljavaju kao lijep, opuštajući sat. Sat bez stresa i napora. I to bi tako trebalo biti. Učenici su dovoljno opterećeni nastavnim planom i programom ostalih predmeta koji traže učenje napamet informacija, bez imalo kreativnosti. Učenici bi trebali biti kreativni, uzimati od nastave ono najbolje.

Od uvođenja HNOS-a (Hrvatski nacionalni obrazovni standard) 2006. godine, učitelji imaju slobodu koncipiranja nastave prema svojim i učeničkim željama i mogućnostima u nastavi glazbene kulture. Integrativni („svaštarski“) model nastave je napušten, a učitelj je taj koji će u suradnji s učenicima odrediti koju aktivnost njegovati (pjevanje, sviranje ili stvaralaštvo). Ono što je važno, slušanje je glazbe te usvajanje određene količine glazbenih pojmova.

Kod ovog zadnje navedenog zadatka, često ćujem pitanje s početka našeg članka, pogotovo u 8. razredu gdje učenici upoznaju različita glazbeno-stilska razdoblja. Odgovor je vrlo jednostavan. Poznavati najpoznatije skladbe iz svijeta umjetničke glazbe te znati tko ih je skladao pitanje je opće kulture. U kladu s tim, svakom obrazovanom pojedincu trebalo bi biti poznato da je L. Van Beethoven napisao devet simfonija te da je „Vltavu“ skladao B. Smetana. Isto vrijedi i za, npr. kemijske simbole u nastavi kemije (povlačim smiješnu, ali logičnu paralelu). Ljudi se od ostalih živih bića razlikuju po tome što imaju slobodu, volju i kulturu.

Platon je rekao: „Što je u državi bolja glazba, bolja će biti i država“. Ova njegova izreka se itekako može primijeniti na današnje stanje popularne glazbene scene. Zato nam je potrebna glazbena kultura.

LITERATURA

- Barbarić, D. i Šegedin, P. (2010). *Platonov nauk o duši*. Zagreb: Demetra.
- Campbell, D. (2005). *Mozart efekt: primjena moći glazbe za iscjeljivanje tijela, jačanje uma i oslobađanje kreativnog duha*. Čakovec: Dvostruka duga.
- Glasser, W. (2005). *Kvalitetna škola, škola bez prisile*. Zagreb: Educa.
- Jensen, E. (2003). *Super nastava: Nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*. Zagreb: Educa.
- Klaić, B. (2001). *Rječnik stranih riječi, tuđice i posuđenice*. Zagreb: Nakladni zavod Matice hrvatske.
- Krafft, T.v., Semke, E. (2008). *Kako otkriti i potaknuti darovitost*. Zagreb: Mozaik knjiga.
- Nastavni plan i program za osnovnu školu, Glazbena kultura*. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, Zagreb, 2006.
- Rojko, P. (1996). *Metodika nastave glazbe*. Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku, Pedagoški fakultet, Osijek.
- Sacks, O. (2012). *Muzikofilija, priče o glazbi i mozgu*. Zagreb: Algoritam.

Why Must One Get Acquainted With Art Music?

Abstract: Music has always been present in human lives, from the earliest times until the present day. With time people have realized that music can smooth, inspire and motivate. This article gives a brief overview of all the ways music can affect people, i.e. it deals with the psychological and physical effects of music. The results of a survey conducted with 80 students from the grades 5 and 8 will also be presented. The survey was about student perception of music. The collected data show that students like to listen to the music because it relaxes and entertains them. Students prefer pop music to art music, but if presented in the right way, they are also able to accept and love classical music. This is the place where the role of the music teachers is the most important. The paper also discusses art music as the 'trigger' of creativity, motivation and energy, as well as its therapeutic effects.

Keywords: taste in music, teaching music, students, art music

Warum sollte man die Kunstmusik kennen lernen?

Zusammenfassung: Die Musik war schon immer im Leben der Menschen präsent – von den frühesten Zeiten bis heute. Die Menschen haben im Laufe der Zeit bemerkt, dass die Musik eine beruhigende Wirkung auf sie hat, sie inspiriert und motiviert. In diesem Beitrag wird ein kurzer Überblick darüber gegeben, wie die Musik den Menschen beeinflusst, bzw. die Rede ist von psychophysischen Auswirkungen. Wir präsentieren auch die Ergebnisse der Umfrage, die in der 5. und 8. Klasse (N=80) durchgeführt wurde. Es war unser Ziel festzustellen, wie die Schüler die Musik erleben. Die ausgewerteten Ergebnisse zeigen, dass die Schüler gerne Musik hören, da diese sie entspannt und unterhält. Die Schüler haben mehr Bezug zur Popmusik, aber durch die richtige Präsentation von Kunstmusik sind die Schüler durchaus in der Lage, diese auch zu mögen. Hier spielen die Musiklehrer eine wichtige Rolle. Wir sprechen auch über den Einfluss von Kunstmusik als "Auslöser" der Kreativität, Motivation, Energie und therapeutischer Wirkung auf den Einzelnen.

Schlüsselbegriffe: Musikgeschmack, Musikunterricht, Schüler, Kunstmusik.